

та позааудиторній роботі необхідно враховувати методику поступового залучення студентів до такої діяльності: від простого до складного, від підготовки реферату до проведення самостійного дослідження. Головне, не варто забувати про вдосконалення професійної спрямованості самої науково-дослідної роботи студентів. Їхнє залучення до таких форм навчально-дослідної та науково-дослідної роботи є одним із найефективніших методів вироблення в студентів уміння самостійної творчої праці, що стає необхідним й обов'язковим елементом навчання.

Отже, навчально-дослідна та науково-дослідна робота студентів у ВНЗ – це найважливіша форма позааудиторної діяльності, що сприяє підготовці майбутнього вчителя до інноваційної діяльності, самостійної роботи, добровільної за вибором і внутрішньо вмотивованої, та забезпечує успішність формування у нього професійно-педагогічної комунікативної компетентності.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Позааудиторна робота зможе дати суттєві результати лише в тому випадку, якщо вона стає органічною частиною навчального процесу та є його продовженням, коли студенти вбачають у ній дієвий засіб розширення свого педагогічного й загальнонаукового світогляду, засобом підготовки до професійної діяльності. Вона допомагає майбутньому вчителю іноземної мови мати адекватне уявлення про свої можливості й здібності, дає змогу кожному студенту стати повноцінно

функціонуючою особистістю, містить у собі чинники, що слугують стимулами для особистісного зростання майбутнього педагога та розвитку власної професійно-педагогічної комунікативної компетентності.

Література

- Грекова Н. П. Активация самостоятельной учебной работы студентов в процессе внеаудиторных занятий : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. : 13.00.01 – «Общая педагогика и история педагогики» / Н. П. Грекова. – Минск, 1985. – 17 с.
- Донченко М. В. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів у позааудиторній роботі у вищих навчальних закладах України : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Марина Володимирівна Донченко – Харків, 2004. – 180 с.
- Карасюк Л. Дидактичні можливості позааудиторної роботи в процесі формування основ професіоналізму майбутніх учителів початкових класів / Людмила Карасюк // Гуманітарний вісник. – № 25. – С. 75–79.
- Лазарев М. О. Культура педагогічного спілкування як важливий чинник гуманітарного перетворення сучасної освіти / М. О. Лазарев // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – К. : ІЗМН, 1997. – Вип. 19. – 296 с.
- Онучак Л. В. Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи студентів економічних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. – «Теорія і методика професійної освіти» / Людмила Володимирівна Онучак. – К., 2002. – 200 с.
- Петриченко Л. Система позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку майбутнього вчителя до творчої діяльності / Л. Петриченко // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Випуск LI. – 2010. – С. 33–40.
- Садова В. В. Формування комунікативної культури вчителів початкових класів у процесі методичної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / В. В. Садова. – Харків, 2000. – 20 с.
- Сарафанова Т. В. Педагогические условия формирования готовности студентов к творческой деятельности во внеаудиторной работе : автореф. дис. на стиск. науч. степени канд. пед. наук : 13.00.01 – «Общая педагогика и история педагогики» / Т. В. Сарафанова. – Владимир, 2004. – 17 с.
- Сулим-Карлір І. Ф. Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи в процесі вивчення іноземних мов студентами економічних спеціальностей / І. Ф. Сулим-Карлір // Вісник Житомирського державного університету. – Вип. 52 (Педагогічні науки), 2012. – С. 92–95.
- Утехина А. Н. Профессионально-педагогическая ориентация студентов университета во внеаудиторной деятельности : автореф. дис. на стиск. науч. степени канд. пед. наук : спец. : 13.00.01 – «Общая педагогика и история педагогики» / А. Н. Утехина. – М., 1986. – 16 с.

УДК 81'373.45:373.29:355.233

Олена Лопутько

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МВС УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Елена Лопутько. Иноязычная подготовка будущих специалистов в высших учебных заведениях МВД Украины в контексте мировых образовательных трансформаций.

А Определяются основные направления усовершенствования иноязычной подготовки в высших ведомственных образовательных учреждениях в контексте мировых тенденций модернизации образования. Акцентируется внимание на таких аспектах, как: владение преподавателями современными знаниями об организации аудиторных и внеаудиторных занятий, оптимизация методики преподавания иностранного языка, усовершенствование механизмов взаимодействия преподавателя и курсантов в системе МВД.

Ключевые слова: иноязычная подготовка, ведомственное образовательное учреждение, образовательные трансформации, курсанты.

Olena Loputko. Foreign languages training in the higher educational establishments of the ministry of internal affairs of Ukraine in the content of the world educational transformations.

С The article is devoted to the definition of the main directions of the foreign languages preparation in the higher military educational establishments' improvement in the content of the continuation of the world educational reform. The main directions of achievement this aim were underlined in the article. They are the following: the lecturers mastering of the contemporary knowledge as to the organization of the in-room and out-of-room study, the perfection of the foreign languages' teaching methodology, the improvement of the interaction between the lecturer and the cadets.

Key words: foreign languages preparation, higher military educational establishments, educational transformations, cadets.

А Визначаються основні напрями вдосконалення іншомовної підготовки у вищих відомчих закладах освіти в контексті світових тенденцій модернізації освіти. Акцентується увага на таких аспектах, як: володіння викладачами сучасними знаннями щодо організації аудиторних і позааудиторних занять, оптимізація методики викладання іноземної мови, вдосконалення механізмів взаємодії викладача і курсантів у системі МВС.

Ключові слова: іншомовна підготовка, відомчий заклад освіти, освітні трансформації, курсанти.

Актуальність проблеми. Процес подальшої адаптації України до світового освітнього простору спонукає до значного переосмислення концепції відомчої вищої освіти. Економічна та політична кризи суспільства вказують на необхідність модер-

нізації змісту та форм підготовки майбутніх фахівців. Глобалізаційні та євроінтеграційні тенденції впливають на всі сфери життя, на закономірності розвитку освіти загалом та, зокрема, й на систему підготовки фахівців у системі МВС. Звідси виникла

потреба у підготовці нової формації правоохоронців і в Україні. А тому сформувалась закономірність професійного поглибленого вивчення майбутніми фахівцями іноземної мови, що детермінується визначальним чинником: вона є умовою засвоєння світового досвіду, практичного міжнародного спілкування, необхідною умовою конкурентоздатності у вітчизняному та світовому вимірах. Викладання ж її у вищих відомчих навчальних закладах часто є недостатньо ефективним, що зумовлено кількома факторами: обсягом навчального навантаження згідно з планами підготовки фахівців даного спрямування, особливостями життєдіяльності курсантів і наявністю в них додаткових службових обов'язків, досить низьким рівнем мотивації щодо докладання значних зусиль для вивчення іноземної мови, низьким рівнем базової освіти тощо. Отже, актуальність даної проблеми зумовлена невідповідністю стану підготовки курсантів з іноземної мови сучасним вимогам, що висуваються до володіння нею у контексті євроінтеграційних трансформаційних процесів і загальносвітових тенденцій із посиленою увагою до конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

Тому *метою статті* є визначення шляхів удосконалення мовної підготовки у вищих відомчих навчальних закладах в контексті тих напрямів, які визначені Радою Європи як основні для подальшого розвитку системи вищої освіти в світі. Необхідно зазначити, що вона є динамічною структурою, яка постійно змінюється та вдосконалюється. Внаслідок цього перед Україною постає низка складних завдань, які стосуються не тільки опрацювання світового досвіду та пристосування його до внутрішньої реальності, але й участі країни у тих освітніх процесах, які відбуваються сьогодні, та розробленні напрямів розвитку освіти майбутнього, освіти сталого розвитку. Вагомим внеском до процесу адаптації системи вищої освіти України до світових стандартів є праці провідних вітчизняних науковців і педагогів: С. Гончаренка, І. Зязюна, Н. Ничкало, С. Сисоевої та ін., які, зокрема, розробили теоретико-методологічні засади безперервної освіти. Значним досягненням у впровадженні кредитно-модульної системи організації навчального процесу в Україні стали праці Я. Болюбаша, В. Кременя та ін. Особливе значення у співпраці з Радою Європи відіграли напрацювання, що були спрямовані на переклад рекомендацій із мовної освіти та адаптацію їх до викладання іноземної мови у ВНЗ України.

Знаковою подією для вітчизняної педагогічної науки було проведення у вересні 2011 р. за головування України в Раді міністрів у Києві на найвищому рівні форуму «Освітні системи в Європі ХХІ століття», основною тезою якого було «створення культури «життя разом» за допомогою освіти. Після його роботи за матеріалами виступів було видане комюніке, в якому окреслювалися напрями змін і вдосконалення системи вищої освіти [3].

Участь України у глобальних освітніх процесах підкреслює необхідність визначення та упровадження шляхів удосконалення освіти. За матеріалами міжнародних зустрічей Рада Європи окреслила основні з них [3]:

1. Зміна уявлення про суспільство майбутнього. Цей напрям є базовим, оскільки йдеться про те, що освіта повинна керуватися баченням такого суспільства, яке людство бажає побудувати для

своїх нащадків. Важливість такого визначення, за словами Дж. Хьюбера [1, с. 9], зумовлена тим, що навчання ніколи не відбувається у вакуумі: ті, хто навчає, і ті, хто навчаються, перебувають у соціумі, кожен із них має певні погляди щодо того, що є бажаним і небажаним для його розвитку (незалежно від того, висловлюють вони це чи ні). Відокремити цінності від дій (від подій в освітній системі тощо) є як етично неприйнятним, так і хибним у контексті життєдіяльності в певному соціумі.

2. Вибір основного напрямку реформування освіти. Проблемним у цьому аспекті є гарантування того, що суспільство є здатним до такого майбутнього глобального розвитку, який сприяв би покращенню добробуту в усьому світі. Спільнотам потрібно визначитися, до якого суспільства вони прагнуть. Дж. Хьюбер пропонує дати відповіді на такі питання: «Чи має суспільство бути капіталістичним, заснованим на пануванні матеріальної культури, де багатство певного прошарку населення здобуто за рахунок повнір'янь переважної його більшості? Чи потрібно формувати підґрунтя для подальших війн і конфліктів, становлення тоталітарних ідеологій і режимів? Можливо, світова спільнота прагне досягти того рівня розвитку, який характеризується повагою до прав людини, є демократичним і правовим й характеризується сталими досягненнями у сфері економіки, захисту довкілля, розвитку культури політики та суспільної діяльності? Якщо так, то потрібна така освіта, яка б мобілізувала емоційний та інтелектуальний потенціал кожного громадянина для впровадження моделі такого суспільства у реальність» [1].

3. Мета освіти. Керуючись ідеями про створення демократичного суспільства, Рада Європи пропонує окреслити потрібну мету: «відтворення, критика та поширення наявного світового доробку». Увага повинна бути зосереджена на тому, що сучасна освіта керується в основному першою метою, приділяючи значно менше уваги другій та третій, а для відповідності тенденціям глобалізації в світі необхідний їхній баланс. Шляхом досягнення цього повинно стати заохочення творчої та інноваційної діяльності, нестандартного мислення, що не можуть розвинути шляхом звичайної передачі фактичних знань і статистичних навичок. Рада Європи запропонувала розглядати мету освіти, враховуючи провідні фактори:

- підготовка до ринку праці;
- підготовка до активного життя у демократичних суспільствах;
- особистий розвиток;
- розвиток і підтримка глибоких знань.

4. Три компоненти, необхідні для сучасної освіти. Світовий досвід свідчить про те, що для досягнення основної мети – побудови суспільства майбутнього – необхідно враховувати певні компоненти: політика, практика та власне суспільство. Необхідними учасниками освітніх процесів стають ті політичні та практичні діячі, котрі поділяють сучасну точку зору на мету освіти та є здатними створити таке середовище, яке б відображало цінності та принципи, необхідні для побудови суспільства, у якому будуть жити наші нащадки.

5. Наслідки зміни мети освіти. На результат освітнього процесу будуть впливати результати того, за яких конкретних умов воно відбувається: його орга-

нізація, пропозиції, навчальний план, зміст і форми освіти, кваліфікація та досвід викладачів. Ураховується навіть такий чинник впливу, як власна думка про певні знання, освітній процес загалом. Саме цей фактор впливатиме на розуміння якості освіти та впровадження засобів її вимірювання.

Якщо буде обрано репродуктивний шлях передачі знань, то навчання зведеться до ефективної передачі тих знань, які вважаються суспільством найціннішими та будуть вивчатися у процесі професійної підготовки й безпосередньо на виробництві, підприємствах тощо. Суспільство ж буде потребувати тих фахівців, які сприятимуть ефективній передачі знань з урахуванням особистих якостей і всебічного розвитку тих, хто навчається. Але до того часу, як суспільство загалом не зрозуміє, що освіта необхідна аби сформувати гнучкі вміння й навички, такі як: можливість і намір демократичних дій, критичне мислення, прийняття й відкриття варіативності, творчості та мислення, спрямованого на вирішення проблем, – вона не зможе змінитися настільки, щоб стати дійсно ефективною в сучасних соціокультурних умовах.

6. Від наставництва до навчання. У процесі реалізації положень освіти майбутнього потрібно відійти від традиційної дидактики та звернути увагу на ті педагогічні концепції, що пропагують навчання як процес взаємодій (інтеракції), на створення середовища для навчання у співпраці, на цілісне сприйняття того, хто навчається, на творче використання наявних знань, умінь і навичок. Таким чином, сьогодення потребує такої педагогічної науки, яка б спрямовувалася на процес учіння, а не на репродуктивне засвоєння знань.

Такий процес навчання має зважати на особистість у цілому, її знання та розуміння цих знань і готувати особистість до ролі соціального суб'єкта. Також освіта повинна ставити перед своїми суб'єктами такі питання, які б спонукали до набуття та осмислення нового досвіду. Потрібно наголосити на зворотності під час освітнього процесу: викладач має бути спроможним навчатися разом із групою та в процесі такої взаємодії.

Природно, що викладач має бути підготовлений для такого навчання. У нього повинна сформуватися здатність до сприйняття підтримки колег і навчального контингенту, розуміння їхніх думок і відтворення сумісно набутого досвіду у своїй діяльності. Тому настільки важливим є розвиток нових технологій, які сприяють обміну досвідом. Зараз існує значна кількість сайтів і блогів, які пропонують як нові навчальні й методичні матеріали, так і спонукають до професійних дискусій.

7. Перешкоди. Опір змінам існує завжди. Серед усіх існуючих перешкод модернізації освіти можна виділити дві основні. Перша – пов'язана власне з освітою – опір навчанню. Процес свідомого навчання передбачає високий рівень мотивації. Цей рівень у молодій людині не завжди розвинений; як наслідок, виникають певні труднощі у навчанні тих, хто хотів би піти легшим шляхом. Друга перешкода полягає у неточності розуміння базових понять, шляхів їхнього використання та визначення їхнього місця в системі дій. Багато питань виникає щодо розуміння понять «навчання» та «учіння»: яке з них є наслідком іншого, яке є кінцевим результатом, яке має застосовувати викладач під

час занять? Якщо обидва, то у якому співвідношенні, пропорціях? На ці та споріднені запитання ще має дати відповіді педагогічна наука. На деякі з них має дати собі обґрунтовану відповідь власне педагог.

Усі ці аспекти модернізації освіти згідно з євроінтеграційними тенденціями стосуються безпосередньо й проблеми вдосконалення іншомовної підготовки майбутніх фахівців. Зокрема, провідні з них визначені в документі «Основні підсумки головування України у Комітеті міністрів Ради Європи (11 травня – 7 листопада 2011 р.)», де йдеться про те, що значна увага, серед іншого, має бути приділена мовному питанню та розвитку міжнародних партнерських зв'язків навчальних закладів [5]. Зрозуміло, виконання таких вимог є неможливим без належного рівня володіння майбутнім фахівцем хоча б однією іноземною мовою.

Питання вдосконалення мовної підготовки є достатньо важливим і для працівників органів внутрішніх справ. Згідно з нормативними документами, мета навчання іноземної мови у ВНЗ МВС полягає в тому, щоб «через мовний і текстовий матеріал іноземної мови сформувати й розширити творчі розумові здібності курсантів і їхні різнобічні професійно-культурні вміння, знання» [2, с. 13]. Така мета відповідає вимогам до отримання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра зі спеціальності «Правоохоронна діяльність», де підкреслюється, що працівник такого рівня має володіти хоча б однією іноземною мовою на побутовому та професійному рівнях [4].

У контексті ж сучасних освітніх трансформацій і напередодні реформування системи міліції України відбувається й зміна вимог до навчання майбутніх правоохоронців. Це зумовлено необхідністю появи висококваліфікованих кадрів, здатних до активного міжнародного співробітництва, сприйняття, впровадження та розвитку світових традицій у відповідній професійній сфері. Нещодавній досвід із проведення Євро-2012 і відкриття західним світом України як країни зі значним туристичним потенціалом спонукають до зміни пріоритетів щодо опанування правоохоронцями іноземною мовою, переважно англійською.

Навчання у вищому відомчому навчальному закладі має низку особливостей, властивих власне життєдіяльності курсантів. Службова підготовка часто обмежує їх у часі на виконання самостійних та індивідуальних видів робіт і підготовку до занять. Особливо значні труднощі виникають у процесі вивчення іноземної мови. По-перше, для майбутніх фахівців, які отримують освітній рівень бакалавра, вивчення іноземної мови передбачено тільки на першому курсі. По-друге, на цьому етапі навчання у курсантів ще недостатньо сформовані навички продуктивної (науково-дослідницької та творчої) роботи. По-третє, базовий рівень володіння іноземною мовою часто є надзвичайно низьким, що не сприяє її вивченню як мови професійного спілкування. Питання ж успішного її засвоєння та використання курсантами у професійній діяльності вимагає значного вдосконалення в організації аудиторної та позааудиторної роботи.

На нашу думку, саме тому основні зміни в іншомовній підготовці майбутніх правоохоронців мають відбутися у наступних напрямках:

1. *Володіння викладачами сучасними знаннями щодо організації аудиторних і позааудиторних занять.* Цей пункт має включати в себе кілька основних напрямів:

- знання фактичного матеріалу, вдосконалення робочих програм, збільшення навчальних годин на викладання тих тем, які пов'язані з конструктивною взаємодією міліції та суспільства, правами людини та їхньою реалізацією в Україні та світі;

- знання особливостей навчально-виховного процесу у ВНЗ МВС України: врахування особливостей життєдіяльності курсантів, використання елементів службової та правової підготовки правоохоронця (знання законів, наказів МВС тощо) в процесі формування особистості, зорієнтованої на повноцінне та активне життя в демократичному суспільстві;

- знання сучасної методики організації самостійної та індивідуальної роботи (обмежений обсяг аудиторного часу спонукає до підвищення ефективності роботи протягом часу, запланованого на самостійну роботу): консультування викладача (від постійного до дозованого, під час виконання складних питань, поетапне збільшення складності самостійних робіт, ведення індивідуальних дослідницьких і наукових проєктів курсантів, пов'язаних із професійною тематикою);

- використання основної й додаткової навчальної літератури та технічних засобів навчання. Використання технічних засобів навчання (комп'ютерів, мультимедійних проєкторів тощо) під час демонстрації нових тем, у процесі підготовки самостійних проєктів курсантів, використання електронних систем тестування під час контролю за якістю засвоєння знань, умінь і навичок з іноземної мови курсантами. Використання в процесі занять автентичної неадаптованої (наприклад, міжнародних документів про права свободи та обов'язки громадян і статутів поліції англосовітських країн), малоадаптованої літератури (документів, що регламентують діяльність поліції в Європі, матеріали, описового характеру, що стосуються правоохоронної діяльності (кримінальне, цивільне право);

- контроль та оцінювання знань курсантів за кредитно-модульною системою організації навчального процесу, активізація поточного контролю за допомогою курсантів (взаємоконтроль і контроль у межах робочої групи), залучення їх (на ротатійній основі) до контролю та корекції відповідей однокласників; проведення письмового та усного підсумкового контролю в межах кожного модуля; надання можливості корекції оцінок (набраних балів) перед проведенням рубіжного контролю. Збільшення питомої ваги самостійної та індивідуальної роботи курсантів під час складання модуля до 50%.

2. *Оптимізація методики викладання іноземної мови у ВНЗ МВС.* Викладач повинен використати ресурс аудиторних занять і самостійної роботи так, щоб навчальний контингент засвоїв певну фактичну інформацію та міг використати її в усному та письмовому мовленні. До вибору методики викладання висуваються достатньо високі вимоги:

- уміння та навички викладачів щодо добору видів, форм та методів організації аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи, їх поєднання та комбінації з метою підвищення ефективності навчання;

- впровадження та оцінювання ефективності методів і прийомів активізації навчальної діяльності курсантів відповідно до мети й завдань занять з іноземної мови та рівня базової підготовки курсантів з дисципліни;

- уміння добору та комбінування видів і форм організації аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи курсантів відповідно до особливостей професійного спрямування навчального контингенту та обраних методів і прийомів.

3. Удосконалення механізмів взаємодії (інтерації) викладача і курсантів:

- побудова схем взаємодії викладача з навчальним контингентом на засадах партнерства й взаєморозуміння з метою розвитку комунікаційних умінь курсантів: від лідерських якостей до умінь конструктивної критики;

- відповідність обраних схем взаємодії та їхніх комбінацій меті та завданням, які висуваються до організації аудиторної, самостійної та індивідуальної робіт на певному етапі навчання;

- активне використання тих методів і прийомів навчання, які спонукають курсантів до активної взаємодії з викладачем та до розвитку партнерського спілкування у малих і великих групах;

- характер диференціації та індивідуалізації навчальних завдань відповідно до особливостей модульного навчання;

- урахування особливостей підготовки й особистих характеристик курсантів, динаміки їхніх навчальних досягнень та індивідуального оцінювання кожного з них.

Висновки. Отже, аналіз сучасних документів, які регламентують розвиток вищої освіти в світі, нормативних вимог, які окреслюють спрямування модернізації навчання у відомчих навчальних закладах України та концепцій викладання іноземної мови у ВНЗ МВС дали можливість констатувати, що викладання іноземної мови у відомчих навчальних закладах потребує значного вдосконалення. Оптимізація повинна відбутися у наступних напрямках: оволодіння викладачами сучасними знаннями щодо організації аудиторних і позааудиторних занять, оптимізація методики викладання іноземної мови у ВНЗ МВС, удосконалення механізмів взаємодії (інтерації) викладача і курсантів.

Література

1. Huber J. Seven theses on teachers education and the purpose of education // Educational newsletter. – №30. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://www.coe.int>. – Р.9-12. – Загол. з екрану. – Мова англ.
2. Кнодель Л.В. Концепція навчання іноземних мов / Л.В. Кнодель. – К. : КЮІ МВС України, 2005. – 79 с.
3. Olafsdottir O. Editorial // Educational newsletter. – №30. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://www.coe.int>. – Р.1-2. – Загол. з екрану. – Мова англ.
4. Ліцензія на впровадження освітньої діяльності за напрямом (спеціальністю) 6.030402 – «Правоохоронна діяльність» від 13.07.2012 № 1715-ДАК.
5. Основні підсумки головування України у Комітеті міністрів Ради Європи (11 травня – 7 листопада 2011 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/58076.htm>. – Загол. з екрану. – Мова укр.